

TBB Başkanı Çakar, son BDDK düzenlemesi ile ilgili değişiklikleri anlattı

KREDİ SINIRLAMASINDA KEMERLER GEVŞETİLDİ

BDDK'nin kredi sınırlandırması ile ilgili şartları esneten üç farklı değişiklik yapıldığını TBB Başkanı Alpaslan Çakar açıkladı. Çakar'ın aktardığına göre BDDK TL kredi kısıtlamasında bazı esnekliklere gitti. ISO ise ihracatçı şirketlerin bir finansal darboğazla karşı karşıya olduklarını duyurdu

YENİ ADIMLAR

- Firmalar kredi kullanma aşamasında yeminli mali müşavir onayı alabilecek.
- DBS, kurumsal kredi kartı, tedarik finansmanı kapsamındaki krediler matrahtan çıkarıldı.
- Faktoring kurumlarının verdiği krediler matrah değerlendirilmesine tabi oldu.

Finansmana erişim kangren haline geldi

■ **İSTANBUL Sanayi Odası (İSO) Başkanı Erdal Bahçivan**, son uygulanan ekonomi politikalarıyla birlikte ihracatçı **sanayicilerin** ciddi problemler yaşadığını ve bir finans darboğazıyla karşı karşıya olduğunu söyledi. Bahçivan, konuya acilen kalıcı çözüm getirilmediği takdirde yakın bir zamanda üretim ve ihracat rakamlarında ekonomiyi olumsuz etkileyecek birtakım gelişmeler yaşanabileceğine dikkat çekti.

ti. Türk Eximbank kredi kaynaklarında da ciddi sorunlar yaşandığını dile getiren Bahçivan, "Öncelikli olarak Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlardan kaynaklanan, son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı **sanayicilerimizin** kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını izliyoruz" dedi.

Erdal Bahçivan

TÜRKİYE Bankalar Birliği (TBB) Başkanı Alpaslan Çakar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) elinde belirli bir orandan fazla döviz nakdi olan şirketlere yönelik TL kredi kısıtlamasında bazı esnekliklere gidildiğini söyledi. BDDK geçen ay sonunda elinde belirli bir orandan fazla döviz nakdi olan bağımsız denetime tabi şirketlerin bankalardan yeni TL kredi almasını engelleyen bir karar almıştı. Kurum bunun için, bağımsız denetime tabi olma koşulu da dahil üç şart duyurmuştu.

KURALLARI ESNETİYORLAR

Habertürk'te katıldığı bir programda yaptığı açıklamalarda Çakar, "Firmaların kredi kullanma aşamasında bağımsız denetim raporunu ibraz ediyor olması lazım. Bu kuralı esnetiyorlar. Yeminli müşavirler de dahil olacak. Daha önce kurumsal kredi kartları, tedarik finansman sistemi kapsamındaki krediler de onlar da matraha dahil ediliyordu. Bunlar da matrahtan çıkarılıyor" dedi ve ekledi: "Özetlersek; yeminli mali müşavir onayı geldi. DBS, (Doğrudan Borçlandırma Sistemi kurumsal kredi kartı, tedarik finansmanı kapsamındaki krediler istisna oldu. Factorink kurumlarının verdiği krediler matrah değerlendirilmesine tabi oldu." Çakar ayrıca Kur Korumalı Mevduat'ın kur üzerindeki baskıyı alması açısından hâlâ ciddi enstrüman olduğunu düşündüğünü belirterek, "Ama ilanihaye sürdürülebilir bir şey değildir. Ekonomik konjonktüre bağlı olarak farklılaşabilir" dedi.

Maliyet enflasyonu ithal ettik

■ **TBB Başkanı Alpaslan Çakar**, "Enerjiden kaynaklanan ciddi cari açık çıkınca net olarak kur üzerine baskı yaratıyor. O kadar yabancı parayı bulmanız lazım. Kur enflasyon anlamına gelir. Enerji fiyatlarındaki artışın

maliyetler üzerinde etkisi, özellikle kur üzerindeki baskısı dikkate alındığında ciddi bir maliyet enflasyonunu yurt dışından ithal etmiş oluyoruz. Kur üzerindeki baskıyı azaltacak aksiyonları almak zorundayız" dedi

Finansmana erişimde sıkıntıları aşmak gerek

EKONOMİ SERVİSİ

Istanbul Sanayi Odası

Yönetim Kurulu Başkanı

Erdal Bahçivan, sanayi sektörünün finansmana erişimi konusunda ciddi sıkıntılar yaşandığını söyledi.

Bahçivan, "Son uygulanan ekonomi politikalarıyla ekonomimizin, üretimimizin ve cari açığa dönük en güçlü destek ve can suyu olan ihracatçı sanayicilerimizin en önemli finansal destek kalemi olan Türk Eximbank kredi kaynaklarında son dönemlerde ciddi sorunlar yaşanmaktadır" açıklamasında bulundu. "Türk Eximbank'ın bütün iyi niyetine rağmen kendi dışından kaynaklanan bu sorunlar, banka yönetimine de sıkıntı yaşatmaktadır" diyen Bahçivan, açıklamasında şu ifadelerle yer verdi:

"Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlardan kaynaklanan son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı sanayicilerimizin kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler

Erdal Bahçivan

oluşturmaya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz. Özellikle bayram öncesi gibi hassas bir dönemde bu konu, üretim ve ihracat dünyamızı hak etmediği bir finans dar boğazıyla karşı karşıya bırakıyor."

'Olumsuz etkiler'

Bahçivan, "Bu konuya, bırakın önümüzdeki günleri, en kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde yakın gelecekteki ihracat rakamlarında da, üretim rakamlarında da ekonomimizi olumsuz etkileyecek birtakım gelişmelerin arifesinde olduğumuzu üzümlere gözlemliyoruz" dedi.

Kaliteli finansmana artık ulaşamıyoruz

ISO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan** "Son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı **sanayicilerimizin** kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz" dedi.

■ **İstanbul Sanayi Odası'nın (ISO)** internet sitesi üzerinden Türk **sanayinin** finansman erişimine ilişkin değerlendirmelerde bulunan Bahçivan, kaliteli finansmana erişimde ciddi problemlerin yaşandığına dikkat çekti. **ISO** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, **sanayi** sektörünün finansmana erişimi konusunda yaşadığı sorunlara yönelik açıklamalarda bulundu. Bahçivan "Son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı **sanayicilerimizin** kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz" dedi. Bahçivan, son uygulanan ekonomi politikalarıyla ekonominin, üretimin ve cari açığa dönük en güçlü destek ve can suyu olan ihracatçı **sanayicilerin** en önemli finansal destek kalemi olan Türk Eximbank kredi kaynaklarında son dönemlerde ciddi sorunlar yaşandığını söyledi. Bahçivan "Türk Eximbank'ın bütün iyi niyetine rağmen kendi dışında kaynaklanan bu sorunlar, banka

yönetimine de sıkıntı yaşatmaktadır. Öncelikli olarak Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlardan kaynaklanan son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı **sanayicilerimizin** kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz" değerlendirmesini yaptı. Özellikle bayram öncesi gibi hassas bir dönemde bu konunun, üretim ve ihracat dünyasını hak etmediği bir

finans dar boğazıyla karşı karşıya bıraktığını kaydeden Bahçivan "İhracat ve **sanayi** sektörümüzün bu tür tatsız sürprizleri hiç hak etmediklerine inanıyoruz. Bu konuya bırakın önümüzdeki günleri, en kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde yakın gelecekteki ihracat rakamlarında da üretim rakamlarında da ekonomimizi olumsuz etkileyecek bir takım gelişmelerin arifesinde olduğumuzu üzülen gözlemliyoruz" şeklinde konuştu. – **EKONOMİ SERVİSİ**

İSO BAŞKANI, SANAYİ İÇİN GEREKLİ ADIMLARIN ATILMASI GEREKTİĞİNİ SÖYLEĞİ

Finansmana erişimde ciddi problemler var

Sanayi ekonominin belkemiği

İSO Başkanı **Erdal Bahçivan**, **İSO** 500'ün 2021 sonuçlarının Türk sanayisinin ne denli büyük bir potansiyele sahip olduğunu gösterdiğini belirterek, dünün sonuçlarını güncel gelişmeler ve veriler ışığında da değerlendirmeleri ve gerekli adımları ivedilikle atmaları gerektiğini bildirdi. Bahçivan, Türkiye ekonomisinin geçen yıl yüzde 11 ile beklentilerin çok üstünde bir büyüme performansı gösterdiğine, **sanayi** sektörünün ise ihracatta kaydedilen sıçramanın desteğiyle pozitif ayrılarak yüzde 16,6 büyüdüğüne ve ekonomideki payını da yüzde 22,8'den yüzde 26'ya çıkardığına dikkati çekti. Bahçivan, **sanayicilerin** artan maliyetler ve yaşanan tedarik güçlüklerine Türkiye ekonomisinin belkemiği olduğunu ispatladığını söyledi.

Fırsat penceresi oluşturulmalı

BAHÇIVAN, "Gerek ihracat gerekse istihdam konusunda ortaya çıkan göstergeler, **sanayimizin** stratejik önemini bir kez daha teyit etmiştir. Gönül arzu ediyor ki bu başarı, yeni yatırımlarla tüm dünyada yeni rekabet koşullarına uygun bir nitelik yapısına kavuşabilsin. **Sanayimiz**, Türkiye'nin ihtiyacı olan kaliteli ve sürdürülebilir büyümeye daha fazla katkı sağlayabilsin. Özellikle de ileri teknoloji tarafı önemsenen, daha katma değerli bir **sanayi** altyapısına ve 21. yüzyılın **sana-vi** gücüne ulaşabilsin. Böyle bir fırsat penceresinin oluşturulması halinde, 2021 yılı **İSO 500** araştırma sonuçlarında ortaya çıkan başarı tablosu, bundan seneler sonra Türk **sanayisinin** ulaşmış olacağı seviyenin erken bir habercisi olarak hatırlanacaktır" dedi. **7'de**

İSO Başkanı Erdal Bahçivan, "Gerek ihracat gerekse istihdam konusunda ortaya çıkan göstergeler, **sanayimizin** stratejik önemini bir kez daha teyit etmiştir. Gönül arzu ediyor ki bu başarı, yeni yatırımlarla tüm dünyada yeni rekabet koşullarına uygun bir nitelik yapısına kavuşabilsin" dedi

İSO Başkanı Erdal Bahçivan

Sanayiciler kaliteli finansmana erişemiyor

İSTANBUL Sanayi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan, ISO 500'ün 2021 sonuçlarının Türk sanayisinin ne denli büyük bir potansiyele sahip olduğunu gösterdiğini belirterek, dünün sonuçlarını güncel gelişmeler ve veriler ışığında da değerlendirmeleri ve gerekli adımları ivedilikle atmaları gerektiğini bildirdi.

Erdal Bahçivan, sanayi performansının kapsamlı bir fotoğrafını sunan ISO Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu-2021 Araştırması'na da değinerek, sonuçların bu yıl da sanayi sektörünün gelişimine ve temel sorunlarına ilişkin son derece bariz bir resim ortaya koyduğunu anlattı.

Şimdiye kadar yayınlanan 50'yi aşkın rapor gibi 2021 yılı araştırmasının da Türkiye'nin sanayileş-

me tarihine tanıklık etmesini sağlayacak bir diğer önemli çalışma olarak arşivlerdeki yerini alacağını vurgulayan Bahçivan, "ISO 500'ün 2021 sonuçları yeni dönem için Türk sanayisinin ne denli büyük bir potansiyele sahip olduğunu gözler önüne seriyor. Sanayi için öngördüğümüz geleceğin sadece temennilerde kalması için, dünün sonuçlarını güncel gelişmeler ve veriler ışığında da değerlendirmeli ve gerekli adımları ivedilikle atmalıyız." ifadelerini kullandı.

Bahçivan, ISO 500 sonuçları ışığında 2021'de Türk sanayicisinin büyüme ve üretim azmiyle neleri başarabileceğinin mesajını verdiğinin altını çizerek, şunları kaydetti:

"Gerek ihracat gerekse istihdam konusunda ortaya çıkan göstergeler,

sanayimizin stratejik önemini bir kez daha teyit etmiştir. Gönül arzu ediyor ki bu başarı, yeni yatırımlarla tüm dünyada yeni rekabet koşullarına uygun bir nitelik yapısına kavuşabilsin. Sanayimiz, Türkiye'nin ihtiyacı olan kaliteli ve sürdürülebilir büyümeye daha fazla katkı sağlayabilsin. Özellikle de ileri teknoloji tarafı önemsenen, daha katma değerli bir sanayi altyapısına ve 21. yüzyılın sanayi gücüne ulaşabilsin. Böyle bir fırsat penceresinin oluşturulması halinde, inanıyoruz ki 2021 yılı ISO 500 araştırma sonuçlarında ortaya çıkan başarı tablosu, bundan seneler sonra Türk sanayisinin ulaşmış olacağı seviyenin erken bir habercisi olarak hatırlanacaktır."

YAZI-YORUM

2022 'Dünya Ekonomik Görünümü' karamsar; savaşın ekonomik etkileri sismik dalgalar gibi yayılıyor...

Kriz çağında ticarette yeni denge arayışları sürecektir

"Üst üste gelen krizlerin ardından alabileceğimiz ders şu; düşünülmemeyi düşünün! Ekonominin durdurulması düşünülemezdi. Avrupa'da bir savaş ortaya çıkana kadar... Kaç kere daha düşünülmemeyi düşünecek durumlar meydana gelecek?"

Kristalina Georgieva
IMF Başkanı

DİPFRİZ
Neslihan Gökdemir Ağar
neslihangokdemir.agar@dunya.com

ÖNCE pandemi sonra Ukrayna'daki savaş ekonomik beklentileri hayli kötüleştirdi. IMF kaynaklarına göre, küresel büyümenin 2021'de yüzde 6,1'den, 2022 ve 2023'te tahminen yüzde 3,6'ya inmesi bekleniyor. 2022 ve 2023 için bu durum öngörülenden daha düşük bir seyir izlemeye devam edecek. 2023'ün ötesinde, küresel büyümenin orta vadede yaklaşık yüzde 3,3'e düşmesi tahminler arasında. Savaş kaynaklı emtia fiyatlarındaki artışlar ve genişleyen fiyat baskıları, 2022 enflasyon tahminlerinin gelişmiş ekonomilerde yüzde 5,7, yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomilerde yüzde 8,7'ye ulaşmasına neden oldu.

Savaş ek olarak, Çin kaynaklı kilitlenmeler, küresel tedarik zincirlerinde yeni darboğaz alanları yarattı. Daha yüksek, daha geniş ve daha kalıcı fiyat baskıları birçok ülkede para politikalarının sıkılaştırılması sonucunu doğurdu. Ekonomik beklentilere yönelik genel riskler keskin bir şekilde

arttıkça, politika takasları her zamankinden daha zorlayıcı hale geldi. Ukrayna'daki savaş, küresel toparlanmayı ciddi şekilde geriletirerek, ekonomik görünümü karamsarlaştırdı. Ekonomiler, büyümede yavaşlama ve enflasyonda büyük artışlarla karşı karşıya kaldılar. Öyle ki, Amerika Birleşik Devletleri ve bazı Avrupa ülkelerinde enflasyon, 40 yılı aşkın süredir ilk defa en yüksek seviyelere ulaştı.

MERKEZ ÜSSÜNDE PİYASALAR, TİCARET VE FİNANSAL BAĞLANTILAR OLAN BİR DEPREM...

Böylesi bir ortam, 2022'de Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'da daralmaya dönük beklentileri de ön plana çıkardı. Ukrayna'daki çöküş, savaşın doğrudan bir sonucu oldu; ülke altyapısının yıkımı ve halkın göçü ile sonuçlandı. Rusya ekonomisi en zorlu sınavlarını verirken, ticari bağları koparan yaptırımlar, yurtiçi finansal aracılık sistemlerini kilitledi,

güveni altüst etti. Savaşın ekonomik etkileri sismik dalgalar gibi yayılmaya devam ediyor. Merkez üssünde piyasalar, ticaret ve finansal bağlantılar olan bu depremin etkileri sanıldığından daha geniş ve uzun olacak. Çünkü Rusya önemli bir petrol, gaz ve metal tedarikçisi... Ukrayna kaynaklı, buğday ve mısır arzında yaşanan düşmeler fiyatları keskin bir şekilde yükseltti. Bu durumdan da en çok Avrupa, Kafkaslar ve Orta Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ve Sahraaltı Afrika etkilendi. Gıda ve akaryakıt zamları, Amerika ve Asya'da da düşük gelirli hanelerde yıkım etkisi yarattı.

2022'DE DÜNYA EKONOMİSİ YENİ BELİRSİZLİK ALANLARI İLE KARŞI KARŞIYA...

Bu ülkelerde savaş, küresel ekonomiyi vururken, enerji ve tarım sektörlerinin ötesinde, arz şokları ile pandemi süresince yaşanılardan daha ağır etkiler ortaya çıkardı. Entegre edilmiş küresel tedarik zincirleri aracılığıyla, bu ülkelerde üretim kesintileri yaşandı. Doğu Avrupa'daki bazı ülkeler ve Orta Asya'nın Rusya ile büyük ve doğrudan ticaret ve havale bağlantıları bulunan işler hepten çetrefil hale geldi. Ukrayna halkı özellikle komşu ülkelere, Polonya başta olmak üzere, Romanya, Moldova ve Macaristan'a 4 milyondan fazla göç verdi, bölgedeki ekonomik

tansiyon arttı. Savaş öncesinde enflasyonun birçok ülkede zaten artış gösterdiğini de hatırlatalım.

Yükselen emtia fiyatları nedeniyle ekonomilerde pandemi kaynaklı arz-talep dengesizlikleri zaten biliniyordu. Savaşla ilgili tedarik sıkıntıları bu baskıları hızla arttırdı; özellikle enerji, metaller ve gıda fiyatlarındaki tırmanışlar yüksek bir seyir izledi. Darboğazların sonunda hafiflemesi beklense de üretimin daha yüksek fiyatlara tepki vermesi nedeniyle bazı sektörlerde 2023'e kadar sürmesi beklenen bir arz kıtlığı da ekonomi gündeminde. Anlaşılan enflasyon daha uzun süre bizimle ve üstelik ne gelişmiş ne de gelişmekte olan ekonomi ayrımı yapmaksızın...

YENİ JEOPOLİTİK BLOKLAR GÜNDEMDE

Dünya ekonomisinin kalıcı olarak parçalanması farklı teknoloji standartlarına sahip jeopolitik bloklar, sınır ötesi ödeme sistemleri ve rezerv para birimleri gündemimizde var olmaya devam edecek. Böyle bir tektonik kaymanın, yüksek düzeyde uyum gerektireceği de aşikâr... Tedarik zincirlerinde artan maliyetler ve uzun vadeli verimlilik kayıpları, üretim ağlarını yeniden yapılandırmaya zorluyor. Bu durum, kurallara dayalı çerçeveye için büyük bir zorluğu temsil ederken, uluslararası ekonomik kuruluşları yönetenler arası

YAZI-YORUM

ilişkiler, krizlerin benzeri görülmemiş doğası gereği yeni belirsizlik alanları ile karşı karşıya bulunduklarını itiraf ediyorlar.

KÜRESEL EKONOMİK DİRENÇ ARTTIRILMALI; UYUMLU VE İŞBİRLİĞİNE AÇIK POLİTİKALAR ÜRETİLMELİ

Ekonomileri yeni arz kesintileriyle baş başa bırakmamak için küresel ekonominin direncinin artırılması şart. Uluslararası üst düzey karar vericiler, bu çerçevede dijital dönüşüm için gerekli işgücü piyasalarında dönüşümün kolaylaştırılmasının önemini sıklıkla vurguluyorlar. Ayrıca karbon fiyatlandırmasına kapsamlı bir yaklaşım, yenilenebilir enerjiye yatırım ile yeşil ekonomiye geçişte olası etkilenmeler için tazminatın gerekliliği önemi vurgulanan konular arasında.

Mali alandaki erozyon iklime yatırımı da zorlaştırırken, ekonomileri emtiya karşı daha savunmasız hale getirdi. Pandemi kaynaklı küresel krizden kalıcı iyileşme değil; savaşla birlikte ekonomik çöküş göründü... Bu etkilerin sınırlandırılmasını istiyorsak, ancak küresel ölçekte geniş işbirlikleri ve hızlı, öngörülü politikalarla zorlukların uzun listesini geride bırakabiliriz. IMF Ekonomi Danışmanı ve Araştırma Direktörü Pierre-Olivier Gourinchas'ın dikkat çektiği gibi, bu zorlukların uzun listesi ile orantılı ve uyumlu politika ve eylemlere ihtiyaç var! Gelmekte olanın daha kötüsünü önlemek için... Ulusal ve çok tarafı düzeylerde gerçekleştirilecek işbirlikleri ile ekonomik beklentilerin uzun vadede iyileşmesine ancak bu yolla tanıklık edebiliriz.

Giderek ağırlaşan yukarıdaki ekonomik tablodan da anlaşılacağı üzere; insani

krize yanıt vermek, daha fazla ekonomik parçalanmayı önlemek, küresel likiditeyi sürdürmek, borç sıkıntısını yönetmek, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve pandemiye sona erdirmek on yıllardır söyleyegeldiğimiz gibi (ilk söyleyen ve uygulayanlardan biri de olarak) ancak çok tarafı diyaloglarla mümkün olabilecek... Aslında bütün bu süreçler, dünya ülkelerinin sanıldığından daha fazla birbirine bağımlı olduğunu da kanıtladı bizlere...

İNOVASYON VE TİCARET İÇ İÇE...

Görüldüğü üzere, pandemi özellikle Doğu Avrupa ve Orta Asya'daki ekonomiler için yeni zorluk ve belirsizlik alanları yarattı. Güçlü politika ve mali destek, firmaların inovasyonda ve küresel tedarikçiler olma yolunda uzun soluklu adımlar atmasıyla, işletmelerin ayakta kalmasını sağladı.

Bu düşünceyle, Avrupa Yatırım Bankası (EIB) ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın (EBRD) ile Uluslararası Para

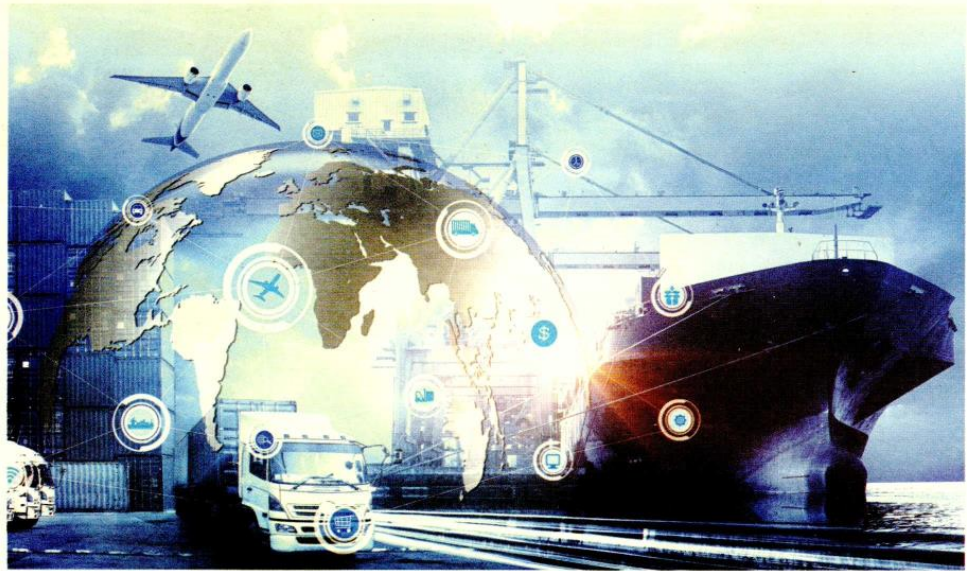
Fonu (IMF)'nin ortak yayını 'Doğu Avrupa'dan Orta Asya'ya uyum, yenilikçilik, finansman ve iklim eyleminin ötesinde' isimli bir raporunu da inceledim. Pandeminin ticari etkisi, ticaret ve inovasyonu, yeşil ekonomiye ve bu bölgedeki finansal boşlukları kapsamlı olarak değerlendiren rapor analizi, 28.000'den fazla kayıtlı firmayı içeriyor.

Raporda dikkatimi çeken önemli hususları, ipuçları için paylaşıyorum:

- Küresel ısınma günümüzün en büyük zorluklarından biri olmaya devam ediyor. Zaman ve bölge hala düşük karbonlu bir ekonomiye geçiş açısından geride. Küresel ısınma, yükselen deniz seviyeleri uzun vadeli sık görülecek değişiklikler arasında. 1990'lardan bu yana, karbon emisyonları önemli ölçüde azaldı. Ancak kömür ve petrolden nükleer enerjiye ve yenilenebilir enerjiye geçişe rağmen, söz konusu bölgede, örneğin elektriğinin dörtte üçünü üretmek için hâlâ fosil yakıtlara güvendiği

kayda geçiyor. Ülkeler cömert fosil yakıt sübvansiyonları sağlamaya devam ederken, dekarbonizasyon süreci de yavaşlıyor.

Bölgedeki firmaların genellikle yeniliğe, karşılaştırmalı ekonomilerdeki firmalardan daha fazla yatırım yaptıkları gözleniyor. İnovasyon süreci, başka yerlerde geliştirilen yeni teknolojilerin uyarlanması şeklinde yönetilebilir olsa da, yenilikçi firmalar ihracat yaptıklarında daha üretken olma ve hızlı büyüme eğilimine giriyorlar ve inovasyona da yatırım yapabiliyorlar. İnovasyon ve ticaret birbirleriyle iç içe ve her ikisi de firmaların rekabet gücünü artıran unsurlar arasında gösteriliyor. Özellikle gelişmiş ekonomilerle, örneğin Avrupa Birliği ticaret entegrasyonu, bilgi ve know-how'a erişim, yabancı lisanslı teknoloji ve modern yönetim uygulamalarının tümü, daha

YAZI-YORUM

yüksek yenilik oranlarına katkıda bulunuyor. Yenilikçi ve uluslararası pazarlara bağlı olan firmalar zor koşullara daha iyi uyum sağlama karakteri sergiliyorlar. Yeşil ekonomi ve iyi çevreci yaklaşımların benimsenmesi yoluyla çevresel performanslarda da iyileşme gözleniyor. Bunlar; net, ölçülebilir ve gerçekçi çevresel yönetim teşvikleri ile bu hedeflere ulaşmak için gereken uzmanlıkları da beraberinde hedefliyor.

TÜRKİYE'NİN TEMEL
HEDEFİ SÜRDÜRÜLEBİLİR
İHRACAT OLMALI

Pandemi ve Ukrayna'daki savaş sonrası ortaya çıkan yeni küresel merkezin geçiş yolu üzerinde bulunan Türkiye, kurulacak yeni jeopolitik, jeoekonomik ve jeostratejik düzende çok güçlü etkiler yaratarak liderlik edebilir. Politika yapıcılarının alacağı stratejik kararlar ve öngörülü politikalar yaratıcı güçlü ekonomik hamleler geleceğimizi güçlendirebilir. Şüphesiz yenisünya düzeninde ülkelerin konumunu belirleyici en önemli güç, geleceğin sektörleri olarak ifade edilen ve önemi hızla yükselen başta teknoloji olmak üzere; gıda, tarım, enerji, iletişim, bilişim, yapay zekâ, dijital/e-ticaret/ihracat, finans, savunma, otomotiv, güvenlik, sağlık, ilaç, kimya, lojistikler. Bu alanlara yönelmek, yatırım, üretim ve her şeyden önemlisi küresel dünya pazarlarına ihracat yapmak, yeni düzene yön verecek örgüt ve yapılanmalarda da ülkemizi söz sahibi yapacaktır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye'nin en çetrefil konularından biri olan enerji ithalatı için ödediği tutar, bahar aylarında 2021'in aynı dönemine göre yüzde 154,7

artarak, 8 milyar 410 milyon 156 bin dolara yükseldi ve cari açığa zirve yaptırdı. Ulusça, iş ve ortak akıl sahibi insanlar olarak, dünyada yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda hızla hareket etmeliyiz. Hızla kurumsallaşarak geleceğin sektörlerine yönelmeli, ithalatı en aza indirmeli, teknolojik ve bilimsel alt yapılar oluşturmali, değerli yeraltı kaynaklarını ülkede işleyerek katma değeri yüksek ürünlere dönüştürmeliyiz. Tüm stratejik sektörlerde inovasyon ve Ar-Ge yatırımlarına yönelmeli, tasarım, patent/faydalı model ve markalar ortaya koymalıyız. Kalite ve fiyatta dünya ile rekabet etme gücü yüksek, ülkemiz topraklarını hızla ve rasyonel biçimde değerlendiren, istihdam yaratan modern tarımın alt yapısını inşa etmeliyiz. Bütün bunları gerçekleştirebilmek için de sürdürülebilir ihracatı temel hedef edinerek küresel dünya pazarlarına mal satabilmeliyiz.

Bu çerçevede, İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından açıklanan Türkiye İhracat İklimi Endeksi'ne de bir bakalım isterim. Endeks, Mayıs ayında 53,2'ye gerilerken, Türk imalat ihracatçıları talep ikliminde iyileşme eğilimi yavaşlarsa da sıkıntılı araliksız 16 aydır sürdürdüğünü gösteriyor. Endekste, eşik değeri olan 50'nin üzerinde ölçülen tüm değerlerin ihracat ikliminde iyileşmeye, 50'nin altındaki değerlerin de bozulmaya işaret ettiğini de hatırlatalım...

PMİ VERİLERİ DE
ENDİŞELENDİRİYOR...

Şirketlerin satın alma yöneticilerinin, mal ve hizmet satın alma eğilimlerini inceleyen en son PMI (Purchasing Managers' Index) verileri de düşündürücü. Türk imalat sektörünün bazı önemli ihracat pazarlarında büyümenin yavaşladığına ilişkin sinyaller

içermesi kaygılandırıcı. Yüksek fiyat baskılarının talebi sınırlayıcı rolü göz önüne alındığında, firmaların önümüzdeki aylarda siparişleri güvence altına alabilmek için güçlü bir şekilde rekabet edebilenin yeni yollarını arayacakları kesin.

Ülkemiz ve girişimcilerimiz kalkınmanın temel dinamiğini oluşturan dış ticarete/ihracata önem vermeli, bir an önce planlı-programlı, radikal adımlar atarak yeni bir yol haritası çıkarmalı, kurulmakta olan yenisünya ve değerleri ile beklentilerini senkronize edebilmelidir.

IMF Başkanı Kristalina Georgieva'nın da belirttiği gibi, üst üste gelen krizlerin ardından alabileceğimiz ders şu: **Düşünülemeyeni düşünün!** Ekonominin durdurulması düşünülemezdi. Avrupa'da bir savaş ortaya çıkana kadar... Daha kaç kere düşünülemeyecek durumlar meydana gelecek?

ISO BAŞKANI BAHÇIVAN UYARDI: EKONOMİDE OLUMSUZ GELİŞMELER GÖREBİLİRİZ

'Finansman sorunu çok ciddi'

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Başkanı Erdal Bahçivan, DÜNYA'nın önceki gün gündeme taşıdığı ihracatçıların reeskont kredilerine ilişkin sorunlarına yönelik değerlendirmelerde bulundu. Bahçivan, yazılı açıklamasında, son dönemde uygulanan politikalarla ekono-

minin, üretimin ve cari açığın "can suyu" olan ihracatçıların en önemli finansal destek kalemi Türk Eximbank kredilerine erişemediğine ve gelişmelerin kangrene dönüştüğüne dikkat çekti. Merkez Bankası ve BDDK uygulamalarıyla ihracatçı **sanayicilerin** kalite-

li finansmana erişimde "çok ciddi problemler" yaşadığına işaret eden Bahçivan, bu soruna "en kısa sürede" çözüm bulunmaması halinde, önümüzdeki günlerde üretim ve ihracatta ekonomiyi olumsuz etkileyecek gelişmeler görüleceği uyarısında bulundu. **/04**

"KALİTELİ FİNANSMANA ERİŞİMDE CİDDİ PROBLEMLER VAR"

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan, ihracatçı sanayicinin kaliteli finansmana erişiminde ciddi problemlerin yaşandığını söyledi. İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) internet sitesi üzerinden Türk sanayinin finansman erişimine ilişkin değerlendirmelerde bulunan İSO Başkanı Erdal Bahçivan, kaliteli finansmana erişimde ciddi problemlerin yaşandığına dikkat çekti. Son uygulanan ekonomi politikalarıyla ekonomin, üretimin ve cari açığa dönük en güçlü destek ve can suyu olan ihracatçı sanayicilerin en önemli finansal destek kalemi olan Türk Eximbank kredi kaynaklarında son dönemlerde ciddi sorunları yaşandığını belirten Bahçivan, şunları kaydetti: "Türk Eximbank'ın bütün iyi niyetine rağmen kendi dışında kaynaklanan bu sorunlar, banka yönetimine

de sıkıntı yaşatmaktadır. Öncelikli olarak Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlardan kaynaklanan son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı sanayicilerimizin kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz. Özellikle bayram öncesi gibi hassas bir dönemde bu konu, üretim ve ihracat dünyamızı hak etmediği bir finans dar boğazıyla karşı karşıya bırakıyor. İhracat ve sanayi sektörümüzün bu tür tatsız sürprizleri hiç hak etmediklerine inanıyoruz. Bu konuya bırakın önümüzdeki günleri, en kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde yakın gelecekteki ihracat rakamlarında da üretim rakamlarında da ekonomimizi olumsuz etkileyecek bir takım gelişmelerin arifesinde olduğumuzu üzümlere gözlemliyoruz."

ISO Başkanı Bahçivan: BDDK ve Merkez Bankası işleri kangren haline getirdi

Sanayiciden kredi isyanı

Ekonomide birbiri ardına atılan adımlar hem finans sistemi, hem de reel sektördeki dengeleri bozmaya devam ediyor. Bozulma şiddetlendikçe reel sektörden gelen tepkilere **İstanbul Sanayi Odası** (ISO) Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan** da eklendi. Bahçivan kredilerin çıkmaza girdiğini belirterek ekonomi yönetimini uyardı.

Merkez Bankası ve Bankacılık Denetim ve Düzenleme Kurumu'nun (BDDK) adımlarıyla kangren haline gelen sorunlar olduğunu söyleyen Bahçivan, ekonomi politikalarının ihracatçı sanayicilerin, kaliteli finansmana ulaşmasının önünü kapattığını belirtti. Türk Eximbank'ın kredi kaynaklarında ciddi sorunlar olduğunu söyleyen Bahçivan, acilen kalıcı çözümler üretilmezse ihracat ve üretim rakamlarında

ekonomiyi kötü etkileyecek düşüşler olacağını vurguladı.

'Bunları hak etmiyoruz'

Bahçivan, yazılı açıklamasında şu ifadelere yer verdi:

“Türk Eximbank’ın bütün iyi niyeti-
ne rağmen kendi dışında kaynaklanan
bu sorunlar, banka yönetimine de sı-
kıntı yaşatmaktadır. Öncelikli olarak
Merkez Bankası kaynaklı farklı sorun-

lardan kaynaklanan son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı sanayicilerimizin kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz. Özellikle bayram öncesi gibi hassas bir dönemde bu konu, üretim ve ihracat dünyamızı hak etmediği bir finans darboğazıyla karşı karşıya bırakıyor. İhracat ve sanayi sektörümüzün bu tür tatsız sürprizleri hiç hak etmediklerine inanıyoruz. Bu konuya bırakın önümüzdeki günleri, en kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde yakın gelecekteki ihracat rakamlarında da üretim rakamlarında da ekonomimizi olumsuz etkileyecek bir takım gelişmelerin arifesinde olduğumuzu üzülerek gözlemliyoruz.”

70. YILINI KUTLAYAN İSO'DAN 70 YILLIK ÜYELERE PLAKET

Türkiye'nin en köklü ve en güçlü **sanayi odası** olan **İstanbul Sanayi Odası (İSO)**, kuruluşunun 70. yılını Gala Gecesi ile kutladı. **İSO** Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, "1952 yılında 750 öncü **sanayicinin** attığı ulvi adımla başlayan yolculuğu sürekli artan başarı ve ilerlemelerle 70'inci yılına kavuşan **İSO**, bir aile, bir ekip ruhuyla hareket ederek Türkiye'nin en güçlü ve köklü kurumu olmanın yanı sıra, marka değeri ve güvenilirliği yüksek bir kurum haline geldi. Gelecek nesillere verebileceğimiz yurt sevgisi ve üretimden itibar kazanma aşkı, üretimden kaynağını alan duyguyu onlarda yeşertmek, tüm **sanayicilerimizin** duyduğu en büyük mutluluk olmalı" dedi. Gala gecesine katılan Milli Eğitim Bakanı Mahmut Özer, "**İSO**, kalbimde özel yeri olan bir oda. Üç buçuk yıl önce **İSO Başkanı** ile birlikte kronik bir problem olan mesleki eğitimin güçlendirilmesi için bir adım attık. İstanbul'daki meslek liselerinde yakılan bu meşalenin 81 ile yayılmasıyla ortaya bambaşka bir hikaye çıktı. Meslek liseleri yüzde 95 doluluk oranına ulaştı" diye konuştu. **İSO** 70. Yıl Gala Gecesi'nde, odanın kurulduğu 1952 yılından bu yana üyesi olan 70 yıllık 12 **sanayi** kuruluşuna plaket takdim edildi. Plaket alan kurumlar, Doğanlar Mobilya Grubu, Elit Çikolata, Güven Boya, İstanbul Kraft Torba, Kendir ve Keten, Konbaş Ambalaj, MobilOil, Santafarma İlac, Tekta Deri, Şişecam, Unilever Türkiye ve Ülker Bisküvi'den oluştu.

KALİTELİ FİNANSMAN BULMAK ZORLAŞIYOR

İSTANBUL Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, “Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlardan kaynaklanan son Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu uygulamaları ile iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı sanayicilerimizin kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz” dedi. (ANKA)

Dr. Can Fuat Gürlelel

Öncü göstergeler, ihracatta yavaşlamaya işaret ediyor

Küresel ticarette üç önemli unsurun baskısı altında, yavaşlama beklentisi bulunuyor. Bu üç unsurdan ilki, devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı'nın etkilerini kapsıyor. Savaşın, karşılıklı yaptırımlar ve tedarik zincirindeki bozulmalarla ticareti yavaşlatması bekleniyor. İkinci unsur olarak yüksek enflasyon ve para politikalarındaki sıkılaşma görülüyor. Yüksek enflasyon, hane halkının satın alma güçlerini sınırlandırıyor. Buna bağlı olarak mal talebi ve ithalatta da yavaşlama beklentisi hakim. ABD Merkez Bankası, para politikasında sıkılaşmaya başladı. Avrupa Merkez Bankası, Haziran ayında faiz artırımını ile sıkılaşmaya gidecek. Finansman koşulları zorlaşacak. Üçüncü unsur ise Çin'deki salgın, kapatma politikası ve ekonomiye verilen destekler olacak. Bu üç unsurun, küresel ticaret üzerindeki etkilerini ölçebilen göstergelerde ve gelişmelerde Mayıs ayında yavaşlamaya dair işaretler alındı. Öncelikle küresel sanayide

yavaşlama yaşanıyor. Küresel sanayi PMI üretim verisi, Mayıs ayında 49,7 ile ikinci ayda da küçüldü. Nisan ve Mayıs aylarında sanayi üretimindeki küçülmeler, ihracat ve ihracat siparişlerindeki yavaşlamadan kaynaklanıyor. Nitekim küresel sanayide alınan ihracat siparişleri Nisan ayında 48,3, Mayıs ayında ise 47,9'a geriledi. Küresel alınan yeni ihracat siparişleri, 2020 yılı Temmuz ayı seviyesine geri geldi. İhracattaki gerileme, küresel ticaretteki yavaşlamayı gösteriyor.

Üretimdeki ve ihracattaki gerileme, ara mallarında daha yüksek seviyede bulunuyor. Tüketim malları grubunda durağanlık var. Yatırım mallarında ise sınırlı artış devam ediyor. Ara malları ihracatında yaşanan daralma, sanayi üretimindeki düşüş ile örtüşüyor. Yine tedarik sıkışıklıkları, yüksek girdi, enerji fiyatları da üretim ve ara mal ticaretini sınırlandırıyor.

Bölgesel olarak değerlendirildiğinde Çin, Rusya, Polonya, Meksika, Malezya,

Tayvan ve İtalya gibi ülkelerde ihracat ve alınan ihracat siparişlerindeki yavaşlamanın veya küçülmenin daha kuvvetli gerçekleştiği görülüyor. Küresel tedarik zincirlerindeki bozulma, ticareti sınırlamaya devam ediyor.

Öncü göstergeler, küresel ticarette yavaşlamaya işaret ediyor. Büyüme yavaşlayarak sürecektir. Küresel ticarette henüz bir daralma belirtisi bulunmuyor. Savaşın gelişimi ve yaptırımlar yine ana belirleyici olacak.

Türkiye'nin ihracatı, yaşanan süreçlerden etkilenmeye başladı. Türkiye için özellikle savaştan doğrudan etkilenen Avrupa pazarındaki gelişmeler ve beklentiler büyük önem taşıyor. 2022 yılı Mayıs ayında ihracatta değer olarak artış olmasına karşın miktar bazında ihracat yüzde 11,7 geriledi. Sanayi ürünlerinde miktar olarak gerileme yüzde 12,3 oldu. Sanayinin hemen tüm alt sektörlerinde ihracat miktar olarak azaldı. Değer olarak gerçekleşen yükselme, fiyat artışları kaynaklı yaşandı.

2022 YILI MAYIS AYINDA İHRACATTA DEĞER OLARAK ARTIŞ OLMASINA KARŞIN MİKTAR BAZINDA İHRACAT YÜZDE 11,7 GERİLEDİ. SANAYİ ÜRÜNLERİNDE MİKTAR OLARAK GERİLEME YÜZDE 12,3 OLDU. SANAYİNİN HEMEN TÜM ALT SEKTÖRLERİNDE İHRACAT MİKTAR OLARAK AZALDI. DEĞER OLARAK GERÇEKLEŞEN YÜKSELME, FİYAT ARTIŞLARI KAYNAKLI YAŞANDI.

Miktar olarak düşüş, ihracatın yavaşlamakta olduğunu gösteriyor.

İstanbul Sanayi Odası'nın açıkladığı sanayi PMI verisi de ihracattaki yavaşlamayı gösteriyor. 2022 yılı Mayıs ayında, 10 alt sektörden yedisinde alınan ihracat siparişleri gerilerken sadece üçünde alınan ihracat siparişleri artış gösterdi. Alınan ihracat siparişleri genel sanayi için ise sınırlı bir azalma oldu. PMI verileri de ihracatta yavaşlamaya işaret etti. Alınan ihracat siparişlerine bağlı olarak gelecek

aylarda ihracat, miktar olarak azalmaya devam edecek. Değer olarak ise yüksek fiyatlar sebebiyle ihracat artışı sürecektir. Ancak özellikle Avrupa pazarında yavaşlama etkisi, ihracatımızı daha çok sınırlayacak. Bu sebeple ithalat artışları devam eden pazarlara ağırlık vermek yerinde olabilir. ABD ve Kanada ile enerji ve emtia ihraç eden ülkelerde ithalat artışı sürecektir. Yılın ikinci yarısında, bu pazarlara öncelik verilmeli. Küresel ticarete ve önemli pazarlarımızdaki yavaşlamaya karşın

Türkiye'ye yönelik ilave tedarik talebi devam ediyor. Yılın geri kalanında da ilave tedarik talebi sürecektir. İhracatımızı daha çok bu ilave tedarik talebi sürükleyecek. Küresel ticarete yavaşlama işaretlerinin alındığı bu ortamda ihracatımız için finansmana erişim, maliyetlerin sınırlanması ve Türk lirasında öngörülebilirlik en önemli öncelikler olacak. Bu öncelikli alanlardaki sıkıntılar ihracatımızı küresel ticarettteki yavaşlamadan daha çok sınırlayacak.

İstanbul Sanayi Odası

Türkiye İmalat PMI
(Satın Alma Yöneticileri
Endeksi) anketinin
2022 yılı Mayıs dönemi
sonuçları açıklandı. Eşik
değer 50'nin üzerinde
ölçülen tüm rakamların
sektörde iyileşmeye
işaret ettiği anket
sonuçlarına göre manşet
PMI Mayıs ayında
bir önceki aya göre
yatay seyrederek 49,2
düzeyinde gerçekleşti.

BDDK'ya içeriden eleştiri var FİNANS KRİZİ İLE KARŞI KARŞIYAYIZ

BDDK'nın kredi kullanan şirketlere döviz limiti getirmesinin ardından düzeltmeler yapıldı ama uygulamadan doğan şikayetler giderilemedi. Hükümetin uyguladığı ekonomi politikalarına yakın duran, eleştirilerinde dikkatli davranan **İstanbul Sanayi Odası** Başkanı **Erdal Bahçivan**, ihracatçı sanayicilerin finansmana erişim konusunda ciddi problemler yaşadığını ve bir finans darboğazıyla karşı karşıya olduğunu söyledi.

Bahçivan, konuya acilen kalıcı çözüm getirilmediği takdirde yakın bir zamanda üretim ve ihracat rakamlarında ekonomiyi olumsuz etkileyecek bir takım gelişmeler yaşanabileceğine dikkat çekti.

Bahçivan, "Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlardan kaynaklanan, son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı sanayicilerimizin kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturma

maya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz. Özellikle bayram öncesi gibi hassas bir dönemde bu konu, üretim ve ihracat dünyamızı hak etmediği bir finans darboğazıyla karşı karşıya bırakıyor" dedi.

Bahçivan, bu konuya en kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde yakın gelecekteki ihracat ve üretim rakamlarında ekonomiyi olumsuz etkileyecek bir takım gelişmelerin arifesinde olduğuna dikkat çekti.

Sanayiciden kredi İSYANI!

SANAYİCİ krediye ulaşamıyor. **İstanbul Sanayi Odası** Başkanı **Erdal Bahçivan**, uygulanan son ekonomi politikalarıyla birlikte ihracatçı sanayicilerin finansmana erişim konusunda ciddi sorun-

lar yaşadığını söyledi. Bahçivan, konuya acilen çözüm getirilmediği takdirde üretim ve ihracat rakamlarında ekonomiyi olumsuz etkileyecek gelişmeler yaşanabileceğine dikkat çekti. **S4**

Sanayiciden kredi isyanı!

Uygulanan son ekonomi politikaları sanayiciyi de isyan ettirdi. İktidarın ekonomi politikalarının ihracat odaklı çalışan firmaları finansal darboğaza ittiği belirtiliyor

SANAYİCİ krediye ulaşamıyor. **İstanbul Sanayi Odası** Başkanı **Erdal Bahçivan**, uygulanan son ekonomi politikalarıyla birlikte ihracatçı sanayicilerin finansmana erişim konusunda ciddi problemler yaşadığını söyledi. Bahçivan, konuya acilen kalıcı çözüm getirilmediği takdirde yakın bir zamanda üretim ve ihracat rakamlarında ekonomiyi olumsuz etkileyecek bir takım gelişmeler yaşanabileceğine dikkat çekti.

Bahçivan, "Son uygulanan ekonomi politikalarıyla ekono-

mimizin, üretimimizin ve cari açığa dönük en güçlü destek ve can suyu olan ihracatçı sanayicilerimizin en önemli finansal destek kalemi olan Türk Eximbank kredi kaynaklarında son dönemlerde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Türk Eximbank'ın bütün iyi niyetine rağmen kendi dışında kaynaklanan bu sorunlar, banka yönetimine de sıkıntı yaşatmaktadır" dedi.

BDDK geçen ay sonunda elinde belirli bir orandan fazla döviz nakdi olan bağımsız denetime tabi

şirketlerin bankalardan yeni TL kredi almasını engelleyen bir karar almıştı. Kurum bunun için, bağımsız denetime tabi olma koşulu da dahil üç şart duyurmuştu. Merkez Bankası ise geçen yıl reeskont kredilerinde de-

ğişiklikler yapmaya başlamış ve bu kredileri net ihracatçı olmayan firmalara kullandırılmalarına sınırlandırmalar getirmişti. İlgili kredilerin bir bölümünde döviz bozdurma mecburiyeti ve 1 ay süreyle yeni döviz alımı

yapamama ve benzeri birçok zorunluluk da getirildi.

İHRACATÇIYA REESKONT MUSLUĞU KAPALI

İhracatçının uygun maliyeti nedeniyle sıklıkla başvurduğu reeskont kredileri yaklaşık 1,5 aydır kullanılamıyor. Kasım ayından bu yana aralıklarla kapanan sistemden son haftalarda hiç kredi kullanılamazken, TL reeskont kredisi kullanımına getirilen yüzde 40 artı yüzde 30 ihracat gelirini bozma zorunluluğu ile bir ay döviz almama taahhüdünün, ihracatçının reeskont talebini düşürdüğü öğrenildi.

Sıkıntının sadece TL reeskontta değil döviz reeskont kredilerinde de yaşandığı belirtilirken, Merkez Bankası'nın kaynak sıkıntısı nedeniyle reeskontta elini sıkı tuttuğu iddia ediliyor.

Kredide sınırlama sürecektir

Veriler Merkez Bankası'nın önümüzdeki dönemde de reeskont kredisinin kullanımında önemli bir sınırlamaya gideceğine işaret ediyor. Merkez'in verilerine göre, mayıs ayı itibarıyla 2022 sonunda reeskont kredilerinden döviz rezervlerine 18,9 milyar dolarlık katkı gerçekleşmesi bekleniyor. Şu haliyle bu rakam 2021'deki gerçekleşmeye göre 2 milyar dolar, 2020'ye göre de 4 milyar dolarlık düşüşü ifade ediyor.

Sanayici parasızlık girdabında

İstanbul Sanayi Odası

Yönetim Kurulu Başkanı

Erdal Bahçivan,

BDDK'nın kararı sonrasında ihracatçı sanayicilerin kaliteli finansmana erişiminde ciddi problemler yaşandığını belirtti. İhracat ve sanayi sektörünün bu tür tatsız sürprizleri

hiç hak etmediğini vurgulayan Bahçivan, "Bu konuya bırakın önümüzdeki günleri, en kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde yakın gelecekteki ihracat rakamlarında da, üretim rakamlarında da ekonomimizi olumsuz etkileyecek birtakım gelişmelerin arifesinde olduğumuzu üzülen gözlemliyoruz" şeklinde konuştu. ● **4'TE**

Sanayici darboğaza girdi

İSO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, BDDK'nın kararı sonrasında ihracatçı **sanayicilerin** kaliteli finansmana erişiminde ciddi problemler yaşandığını belirtti

YENİ MESAJ / DETAY HABER

İstanbul Sanayi Odası (İSO)

Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal**

Bahçivan, **sanayi** sektörünün

finansmana erişimi konusun-

da yaşadığı sorunlara yönelik

açıklama yaptı. Son uygulanan

ekonomi politikalarıyla ekon-

ominin, üretimin ve cari açığa

dönük en güçlü destek ve can

suyu olan ihracatçı **sanayicile-**

rin en önemli finansal destek

kalemi olan Türk Eximbank

kredi kaynaklarında ciddi so-

runlar yaşandığını savunan

Bahçivan, şunları söyledi:

"Türk Eximbank'ın bütün iyi

niyetine rağmen kendi dışında

kaynaklanan bu sorunlar, ban-

ka yönetimine de sıkıntı yaşat-

maktadır. Öncelikli olarak

Merkez Bankası kaynaklı fark-

lı sorunlardan kaynaklanan

son BDDK uygulamaları ile de

iyice kangren haline gelen ge-

lişmelerin, ihracatçı **sanayicile-**

rimizin kaliteli finansmana eri-

şimi noktasında çok ciddi

problemler oluşturmaya başla-

dığını müşahade ediyor ve iz-

liyoruz. Özellikle bayram ön-

cesi gibi hassas bir dönemde

Üretim de, ihracat da düşecek

İhracat ve **sanayi** sektörü-
nün bu tür tatsız sürprizleri hiç
hak etmediğini vurgulayan
Bahçivan, "Bu konuya bırakın
önümüzdeki günleri, en kısa
sürede kalıcı bir çözüm getiril-
mediği takdirde yakın gelecekteki
ihracat rakamlarında da, üretim
rakamlarında da ekonomimizi
olumsuz etkileyecek birtakım
gelişmelerin arifesinde olduğumuzu
üzülerek göz-

lemliyoruz" şeklinde konuştu.

BDDK kararı neydi?

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 24 Haziran'da finansal istikrarın güçlendirilmesine ve kaynakların daha verimli kullanılarak kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına yönelik olarak koordineli makro ihtiyati adımlar atılmasına karar vermişti. Buna göre, bankalar ve finansal kuruluşlar dışındaki, bağımsız denetime tabi şirketlerin kredi başvurusu yaptıkları tarih itibarıyla yabancı para nakdi varlıklarının (altın dahil, efektif döviz ile bankalardaki YP mevduat) Türk Lirası karşılığının 15 milyon TL'nin üzerinde olması halinde, bu şirketlerin yabancı para nakdi varlıklarının, en güncel finansal tablolarına göre aktif toplamından veya son 1 yıllık net satış hasılatından büyük olanının yüzde 10'unu aşması durumunda, söz konusu şirketlere TL cinsinden yeni bir nakdi ticari kredi kullanılmamasına karar verilmişti.

bu konu, üretim ve ihracat dünyamızı hak etmediği bir finans dar boğazıyla karşı karşıya bırakıyor."

4

İKTİSAT VE TOPLUM
TEMMUZ 2022 • SAYI: 141

Nur Keyder
ODTÜ Emekli Öğretim Üyesi
keyder@metu.edu.tr

Türkiye'nin Kriz Deneyimleri 1994, 2000-2001, 2008-2009 ve 2018-2022 Krizleri

Yeni bir programa ihtiyaç duyulmaktadır. Hak, hukuk, adalet, özgürlük, demokrasi, şeffaflık, hesap verilebilirlik, denetim kavramları getirilecek programın ilk satırında yer almalıdır.

Giriş

Küreselleşme, ülkeleri yurt içi şoklara ek olarak yurt dışı şoklara karşı da duyarlı hale getirmiştir. Sermaye hareketlerinin tamamen serbest bırakılması sonucu, ülkeler arasında istikrarsızlığın geçişkenliği artmıştır. Türkiye, sermaye hareketlerinin serbest bırakıldığı 1989 yılından bu yana 1994, 2000-2001, 2008-2009 ve son olarak da 2018-2022 krizleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Krizler farklı nedenlerden tetiklenebilmekte, ancak kriz öncesi ve sonrasında, benzer gelişmeler görülmektedir. Süreç güven ortamının bozulmasıyla başlar, para ikamesi, yerli paranın değer kaybetmesi, yurt içi bankalarda likidite sıkıntısı, bankaların kredileri vadesinden

önce geri çağırması, firmaların faaliyetlerini daraltıp işçi çıkarması, iç talepte daralma, dış borçlanmada güçlük, sermaye kaçı, risk priminin yükselmesi şeklinde devam eder. Arz şokuyla başlayan krize, talep boyutu eklenir. Ülkenin iflasa sürüklenmesi olası bir senaryodur. Ancak kriz doğru yönetilirse, güven ortamı yeniden sağlanabilirse, üretimde aksamalar önlenabilirse, takip eden dönemde ülke parasının değer yitirmesi sonucu ihracat ve turizm gelirleri olumlu etkilenir, cari işlemler açığı azalır, güven ortamı geri gelir, panik azalır, sermaye akışı düşen risk primi eşliğinde yeniden başlar.

Türkiye'de yaşanan krizleri tetikleyen gelişmeler çok

farklıdır. 1994 Krizi, yurt içi faiz oranını düşük tutma çabasının, sermaye kaçışına yol açması sonucu ortaya çıkmıştır. 2000-2001 Krizi'ni, krize hazır bir zeminde yaşanan basit bir siyasi olay tetiklemiştir. 2008-2009 Krizi, ABD'de yaşanan "sub-prime" ipotek kriziyle (kredi geçmişi olumsuz olan kişilere yüksek faiz karşılığı sağlanan riskli kredilerin geri ödenmemesi) tetiklenmiş, küresel sermaye güvenli liman arayışı içine girmiştir. 2018-2022 krizinin nedeni, içeride ve dışarıda yatırım güvencesinin azalması ve güven ortamının yok olmasıdır. 2020'de COVID-19 pandemisi de eklenince, kriz aşırı derinleşmiştir.

Türkiye’de yaşanan krizlerin öncesinde aşırı değerli TL, bunun neden olduğu büyük cari açıklar ve bu açıkların net sermaye girişiyle finanse edildiği görülmektedir. Güven ortamının sarsılması sonucu yabancı sermaye girişinin yerini sermaye çıkışı almakta, cari açığın finansmanı zorlaşmaktadır. Risk priminin aşırı yükselmesi borçlanma maliyetini arttırmakta, ülke borç bulmada zorlanmaktadır. 2000-2001 Krizi sonrası net sermaye girişleri ancak 2 yıl sonra yeniden başlayabilmiştir. 2008-2009 Krizi sonrası ise, net sermaye girişi daha kısa sürede gerçekleşmiştir. Buradaki neden, global kriz nedeniyle gelişmiş ülke faiz oranlarının çok düşük düzeylere çekilmesi sonucu, sermayenin daha yüksek getiri arayışı içinde, gelişmekte olan ülkelere kaymasıdır. Türkiye de bundan nasibini almıştır.

Aşağıda 1994, 2000-2001, 2008-2009 ve 2018-2022 krizleri irdelenecektir. Krizler neden çıktı, ne gibi önlemler alındı, sonuçları ne oldu? Bunları hatırlayabilirsek, içinde bulunduğumuz krize daha bilinçli, daha deneyimli, daha hazırlıklı yaklaşabiliriz.

1994 Krizi

1994 Krizi’ni Hazırlayan Ortam

1994 yılında kontrolden çıkan kamu açıklarının nedeni, altyapı yatırımları, sık yaşanan

seçim dönemleri, ücret ve maaş gelirlerinde reel artış sağlamak amacıyla yapılan ayarlamalar, Körfez Krizi ve terörle mücadele için yapılan harcamalardır. Gereken vergi reformu yapılmadığı için kamu açıkları yükselmiştir. 1989 yılında kamu açıklarının finansmanı Merkez Bankası kaynaklarından iç borçlanmaya yönlendirilmiş, bu da kamu kağıtları üzerindeki faiz oranının yükselmesine neden olmuş, dolaylı olarak bütçeye ek yük getirmiştir. “Kamu borçlanma gereği”nin GSMH’ye oranı 1989 yılında %5,3 iken, 1993 yılında %11,9 olmuştur.

1989 yılında uluslararası sermaye hareketlerinin serbest bırakılmasından sonra kur ayarlamaları 1989-94 döneminde satın alma gücü paritesi artış oranının altında tutulmuş, TL aşırı değerlenmiştir. Bu durum, yüksek faiz politikası ve Merkez Bankası döviz müdahaleleri sayesinde, 1994 yılı başlarında yaşanan mali krize kadar sorun yaratmamış, hatta sıcak para girişini özendirmiştir. Kur değişim oranının faiz getirisinin altında kalması, sıcak paraya kâr etme imkânı sağlar (dolar kredisi al -> TL’ye çevir -> Hazine bonosuna yatır -> vade sonunda faiz + anaparayı al -> dolara çevir -> kâr et). Bu işlemler, bankalarda oluşan büyük açık pozisyonların nedenleri arasındadır. Aşırı değerli TL, ihracatı olumsuz etkilemiş, ihracatın ithalatı karşılama oranı 1988’de %81 iken 1993’te %52’ye düşmüş, dış ticaret açığı yükselmiştir.

TL reel faizleri 1993 yılında düşmeye başlamış, TL tutmanın çekiciliği kalmamıştır. Derecelendirme Kuruluşları Türkiye’nin kredi notunu düşürmüş, güven ortamı sarsılmış, devalüasyon beklentileri dolarizasyonu teşvik etmiştir. Açık pozisyonları kapatma çabası, dövize olan talebi arttırmıştır. Serbest ve resmi kur arasındaki fark %20-30’lara yükselmiş, 26 Ocak, 1 Mart ve 17 Mart 1994 tarihlerinde, üç devalüasyon gerçekleşmiş, doların satın alma gücü 1987 başı düzeyine getirilmiştir. Faiz/kur makasının daralması, sıcak paranın kaçışıyla sonuçlanmıştır.

Güven kaybı nedeniyle dolara yönelme sonucu, Ocak 1994’te eski parayla 14.500 TL olan dolar kuru 7 Nisanda 39.933 TL’ye tırmanmış, 8 Nisanda tekrar 36.945 TL düzeyine inmiştir. Senenin geri kalan kısmında kur artışı devam etmiş, Aralık ayını 38.495 TL olarak kapatmıştır. 1994 yılı sonunda enflasyon üç basamaklı olarak %125.5’e yükselmiş, dolar bazında milli gelir düşmüştür.

5 Nisan 1994 İstikrar Paketi’ne kadar Merkez Bankası, kur ve faiz dalgalanmalarının belirli bir “kulvar” içinde tutmak amacıyla;

- farklı vadelerde, hem döviz hem banknot interbank piyasalarında çift yönlü kotasyon vermiş, piyasaya hem alıcı hem satıcı olarak girmiştir.

6

İKTİSAT VE TOPLUM
TEMMUZ 2022 • SAYI: 141

- 3 aya varan 7 ayrı vadede repo ve ters repo işlemleri yapmıştır.
- İMKB tahvil piyasasında açık piyasa işlemleriyle ilgili olarak katılımcı olmuştur.
- döviz satarak dolar arzını arttırmıştır.
- interbankta yüksek faiz vererek piyasadaki fazla TL'yi emmek yoluyla aşırı kur artışlarını önlemeye çalışmıştır.
- döviz devir kurunu serbest piyasa kuruna yakın bir düzeye yükseltmiştir.

(Dövizle bağlı operasyonlar rezerv kaybına neden olmuştur.)

Yukarıdaki önlemler geçici çözüm sağlamış, kalıcı çözüm 5 Nisan 1994 İstikrar Paketi'yle gelmiştir. Kalıcı sonuç alınabilmesi için önlemlerin yapısal sorunlara eğilmesi, programın uyumlu çalışan bir maliye ve para politikasıyla desteklenmesi gerekir.

5 Nisan 1994 İstikrar Paketi

Paket, KİT satışları/kapatılması, bir defaya mahsus vergiler, ek vergiler, zamlar, memur maaş zamlarına sınır, birkaç ürün haricinde tarımda desteklemenin kaldırılması, kamu harcamaları ve KİT'lere yapılan transferlerde kısıntı, vergi borçlarının kapatılması, yatırımların yavaşlatılması gibi uygulamalarla, bütçe açığını azaltmayı ve iç borçlardan kurtulmayı hedeflemektedir.

5 Nisan 1994 İstikrar Paketi'nin olumlu sonuçları:

- 5 Nisan kararları çerçevesinde kur tespiti piyasa koşullarına bırakılmıştır.
- Merkez Bankası kuru piyasa değerine çıkarılmış, bu %40'a yakın ek kur ayarlaması gerektirmiştir. Eski parayla 40.000 TL'ye tırmanan dolar kuru, Haziran sonlarında 30.000 TL dolaylarına düşmüş, doların TL karşısındaki değeri, 1987 başlarındaki satın alma gücüne eşit hale gelmiştir.
- Konsolide bütçe kümülatif nakit açığı düşmüştür.
- Dış ticaret açığı azalmış, 1993 Nisan ayında %43.7 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, Nisan 1994'te %70.9'a yükselmiştir. Açık daha çok ithalatın azalması sonucu düşmüştür.
- Merkez Bankası döviz ve altın rezervleri artmıştır.
- Enflasyon düşmüştür.
- TL'ye güven sağlanmış, para dövizden TL enstrümanlara yönelmiştir.
- Faiz oranları 1994 Haziran başından itibaren düşme eğilimine girmiş, uzun vadeye yüksek faiz uygulamasına geçilmiştir.
- Döviz büfelerinin kuruluş şartları ağırlaştırılmış (ödenmiş sermaye gereksinimi merkez şirket için eski parayla 2 milyar,

her şube için 1 milyar TL'ye yükseltilmiştir), şartları yerine getiremeyen 70 büfe tasfiye edilmiştir.

- Devlet tarafından mevduata verilen güvence sınırının yükseltilmesi sonucu, bankalara eski parayla 20 trilyonluk mevduat dönüşü gerçekleşmiştir.
- Merkez Bankası'nın özerkliğine aşamalı geçiş fikri benimsenmiş, Banka'ca Hazine'ye sağlanacak kısa vadeli avans sınırlandırılmış, böylece emisyon artış hızı frenlenmiştir.

5 Nisan 1994 İstikrar Paketi'nin olumsuz sonuçları:

- Bazı bankalar ve aracı kurumlar tasfiye edilmiştir.
- İhracat hedefin altında kalmıştır.
- İç tüketimin kısılması ve ihracata ivme kazandırılmaması sonucu üretimde azalma yaşanmış, bu da işsizliğin artmasına yol açmıştır.
- İzlenen yüksek faiz politikası nedeniyle, üretime kanalizasyonu gereken para/banka kredileri ranta kaymış, bu da üretim ve tedarik zincirinde aksamalara neden olmuştur.
- İmalat sanayiinde kapasite kullanım oranı Mayıs 1993'te %83 iken, Mayıs 1994'te %70'e düşmüştür.

- Krizden olumsuz yönde etkilenen sermaye piyasası, yüksek faiz ve belirsizlik ortamından dolayı istikrara kavuşamamıştır.
- Özelleştirme, devletin ekonomideki yerinin küçültülmesi, bütçe üzerinde büyük yük olan tesislerin kapatılması, gibi işlemlerde mesafe katedilememiştir.
- Krizin bütçe açığı ve dış ticaret açığından sonra en önemli boyutunu oluşturan sosyal güvenlik açığı yükselmiştir.
- Bazı firmalar, kullandıkları eski teknoloji nedeniyle ihracatta zorlanmıştır.
- Turizm gelirlerinde beklenen artış sağlanamamıştır.

1995 yılında seçimle hükümet değişmiş, bunun kriz üzerinde olumlu etkisi olmuştur.

2000-2001 Krizi

2000-2001 Krizi Cumhuriyet tarihinin en büyük finansal ve bankacılık krizidir. Türkiye'ye maliyeti 20 milyar dolar olmuştur. Aslında krize müsait zemin hazırды. Yaşanan siyasi olay patlamaya hazır bombanın sadece pimini çekmiştir. Yüksek düzeyde borç stokları, bankaların görev zararları ve bazılarının içi boşaltılmış bir bankacılık sektörü, krize hazır ortamın görünümüydü. Borsa, krizin üçüncü gününde %29 değer kaybetmiş, repo faizleri %7500'lere tırmanmıştır. Merkez Bankası'ndan 7,6 milyar dolarlık

döviz çıkışı olmuş, 2001 yılında Türkiye %9,5 küçülmüştür. Enflasyon oranı %90'a yaklaşmıştır.

2000-2001 Krizi'ne Müsait Zemini Hazırlayan Ögeler:

1. Aşırı değerli TL: Enerji fiyatlarındaki artış, enflasyon tahmininde sapmaya neden olmuş (TÜFE %39 arttı), kurun yıl boyunca %20 artmasına izin verildiği için TL aşırı değerlendirilmiştir. O dönemde "sabit kur rejimi" yürürlükteydi. 1 Dolar + 0.77 Euro'dan oluşan kur sepetinin günlük değeri 1 yıl boyunca açıklanmıştır.
2. Cari işlemler açığının kritik sınırı üzerinde seyretmesi: Faiz oranı indirimi sonrası tüketici kredisi ve iç tüketimin patlaması, üretimin iç tüketime yönelmesi ve ihracatın düşmesi sonucu, cari açık yükselmiştir.
3. Sermayeden yoksun mali sektör: 1990'larda banka kurmanın kolaylaştırılması sonucu yetersiz sermayeli bankalar çoğalmıştır. Sınırsız mevduat güvencesi nedeniyle risk unsuru ortadan kalktığından, bu bankalar göreceli yüksek faiz vererek mevduat toplayabilmiştir. Bazıları ayrıca aşırı boyutta kamu kâğıdı taşımaktaydı.
4. Açık pozisyonlar (banka-reel sektör-kamu): 2000 Programı sırasında uygulanan sepete bağlı yarı-sabit kur, dış borcu ucuz kaynak haline getirmiş, özellikle kaynak yetersizliği çeken bankalar (bunların 12'si daha

sonra Fon'a devredilmiştir), açık pozisyonlarını arttırmışlardır. Bu da bankacılık sisteminin kur riskini arttırmıştır. Önlem olarak TCMB, bankaların tutabilecekleri açık pozisyon miktarını sermayenin %50'sinden %20'sine indirmiş, Haziran 2000'de yayınladığı bir tebliğle, bunun üzerindeki pozisyon aşımını %8 yerine %100 munzam karşılığa tabi tutmuştur.

5. Kamu bankalarının görev zararları: Kamu bankalarının görev zararları 1992 yılında tahkim edilerek sıfırlanmıştı. Yeniden birikmeye başlayan görev zararları, Nisan 2001'de, eski parayla 15 katrilyon düzeyine ulaşmıştır. Görev zararlarının tasfiyesi ve bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması gerekmiştir. Bu, Hazine'ye ek yük getirmiş, 2001 için öngörülen %15'lik bütçe açığı aşılmıştır. Yasaya eklenen geçici maddeyle, Merkez Bankası'nın 6 ay süreyle birincil piyasadan Hazine'nin çıkardığı DİBS'leri almasına olanak tanınmış, böylece kamu bankalarının görev zararlarının tasfiyesinde kullanılmak üzere, Merkez Bankası Hazine'yi özel tertip tahvilin vadesi dolana kadar fonlamıştır.

6. Faiz ve kur riski

- açık pozisyonlar kur riskini arttırmış,
- geri dönmeyen krediler ve vade uyumsuzluğu, faiz riskini arttırmıştır.

2000-2001 Krizi sırasında yaşananlar kısaca şöyle özetlenebilir:

- Spekülatif atak sonucu TL'nin aşırı değer kaybı; kur ve faizde belirsizlik.
- Yabancı paranın bankalardan çekilip evlerdeki kasalara/yabancı bankalara/yurt dışına/yastık altına gitmesi.
- Güven eksikliği, kamunun borçlanmasında zorluk, vadenin kısılması (20 Mart 2001 kamu ihalesinde vade 1 ay), dış borç çevirmede güçlük, risk priminin aşırı yükselmesi.
- Ödeme sisteminin önemli bir parçası olan vadeli çek-senet gibi ödeme araçlarının kabul edilmemesi, fatura yazılamaması, akreditif açılmaması ve bütün bunların sonucunda piyasanın kilitlenmesi.
- Merkez Bankası 26 Şubat 2001 tarihinde kriz yönetimi çerçevesinde; Kamu bankalarını fonlama, kısa vadeli faize Bankalararası Para Piyasası'nda kotasyon vererek tavan koyma ve bankalara döviz depo işlemleri yoluyla, aktif müdahaleye başlamıştır.

Yeni "Ulusal Program" uygulamaya konulmuştur. Önceki programdan en önemli farkı, kurun çıpa olarak kullanılmamasıdır. Sabit döviz kuru terk edilip, **dalgalı kur rejimine** geçilmiştir. Yeni programda para politikası

yeniden işlerlik kazanmıştır. Yeni Program, **istikrar** yanında, **yeniden yapılanma ve büyüme** ortamını yaratacak önlemleri vurgulamıştır. Siyasi otoritenin ekonomi üzerindeki etki alanı daraltılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, Merkez Bankası'nın özerkliğini sağlayacak, kamu bankalarına görev zararı yüklenilmesini önleyecek yasa değişikliği yapılmış, bütçe içi ve bütçe dışı fonlar kapatılmış, kamu ihale ve kamulaştırma yasalarında değişiklik yapılmıştır. 2002 yılında seçimle hükümet değişmiş, bunun kriz üzerinde olumlu etkisi olmuştur.

2008 – 2009 Krizi

2008-2009 Krizi bir küresel kriz niteliğindedir. Amerika'da. *subprime mortgage* kredilerinin geri ödenmemesi sonucu ortaya çıkmış, tetikleyen olay, 15 Eylül 2008'de Lehman Brothers'ın batışı olmuştur. Önce Avrupa'ya, sonra dünyaya yayılmıştır. Finansal kriz olarak başlamış, daha sonra reel sektörü de etkisi altına almış, kimi ülkede resesyona, kiminde stagflasyona, kiminde depresyona neden olmuştur.

Türkiye'de GSYH büyüme oranı 2008 yılında %1,1, 2009 yılında %-4,7 olarak gerçekleşmiştir. 2009 Mayıs ayında imalat sanayi kapasite kullanım oranı %62'ye düşmüştür.

2008-2009 Krizi başlangıcında durum şöyle: Sermaye hareketleri serbest, ülke paraları arasında konvertibilite var, kambiyo denetimi yok,

merkez bankaları genelde bağımsız. Ülke ekonomileri parasallaşmış durumda. Bu nedenle para politikası etkili olabilecek konumda. Amaç, enflasyonu etkilemeden ekonomiyi canlandırmak. Krizle mücadelede ülkeler genelde parasal genişlemeye gitmiş, faiz oranlarını düşürmüşlerdir.

Kriz döneminde, özellikle gelişmiş ülke merkez bankaları mali destek programları çerçevesinde piyasalara olağanüstü düzeylerde likidite sağlamış, bunun sonucu bütçe açıklarında artış gözlenmiştir. Krizin etkilerinin azalması ve ekonomide toparlanma başlaması üzerine, merkez bankaları çıkış stratejileri tespit ederek, piyasaları normalleşme sürecine hazırlamıştır.

Türkiye'nin 2008-2009 Krizi'ne karşı aldığı önlemler ve çıkış stratejisi

- Merkez Bankası, küresel kriz sırasında, döviz piyasaları ve bankacılık sisteminde döviz likiditesini artırıcı önlemler almıştır. Küresel krizin etkilerinin hafiflemesiyle birlikte döviz piyasasında likiditeyi genişletici önlemler tedricen geri çekilmiştir. Döviz satım ihaleleri, 2 Nisan 2009 tarihinde sonlandırılmıştır. Kriz döneminde ara verilen rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihaleleri, 4 Ağustos 2009 tarihinden itibaren tekrar başlatılmıştır.

- Kriz yönetimi sırasında Merkez Bankası'nın kullandığı en önemli araç, gecelik borçlanma/borç verme faiz oranları olmuştur. Kasım 2008-Kasım 2009 aralığında politika faiz oranlarında hızlı indirimlere gidilmiş, Merkez Bankası borçlanma faiz oranını yüzde 16,75'ten yüzde 6,50'ye çekmiştir. Kasım 2009-Aralık 2010 aralığında yüzde 1,50'ye kadar gerileyen Merkez Bankası politika faizi, Ağustos 2011'de tekrar yüzde 5'e yükseltilmiş, 2011 yılı boyunca yüzde 5 düzeyinde kalmıştır.
- Likidite düzenlemeleri amacıyla 19 Haziran 2009'da Merkez Bankası üç ay vadeli repo ihalelerine başlamıştır. 16 Ekim 2009'da TL zorunlu karşılık oranı yüzde 6'dan yüzde 5'e indirilmiş, Ekim 2010'da yeniden yüzde 6'ya yükseltilmiştir. 2011 yılı başından itibaren TL zorunlu karşılıklarda vadeler de önem kazanmıştır. Zorunlu karşılık oranı bir yıla kadar vadeli TL mevduat için yüzde 6, bir yıldan uzun vadeli TL mevduat için yüzde 5 olarak belirlenmiştir.

Türkiye'de Merkez Bankası, 2008-2009 Krizi süresince etkin ve esnek likidite yönetimi uygulayarak krizi başarılı bir şekilde yönetmiş, ilâve radikal önlemlere fazla gerek kalmamıştır. Küresel kriz sırasında alınan önlemler 14

Nisan 2010'da ilan edilen "Çıkış Stratejileri" adlı duyuruyla geri alınmış, para politikaları normale dönmüştür.

2018-2022 Krizi

Küresel boyut taşıyan bu kriz, yatırım güvencesinin azalması ve güven ortamının bozulması sonucu ortaya çıkan bir "döviz ve borç krizi" niteliğindedir. 2020 yılında COVID-19 pandemisi de eklenince, tehlikeli bir boyut kazanmıştır.

Türkiye krize yüksek bir borç stoku, yüksek cari açık ve aşırı değerli TL'yle yakalanmıştır. 2018 Temmuz-Ağustos döneminde TL aşırı değer kaybetmiştir (Haziran 2018'de 4.58 TL olan dolar kuru, 14 Ağustos 2018'de, 6.89 TL'ye yükselmiştir). Daha sonra kur, dalgalanma sergilemiştir. Takip eden dönemde uzun süren bir durgunluk, artan borç, kredi temerrütleri, borçlanmada güçlük, artan işsizlik, TL'nin değer kaybı ve yükselme eğilimine giren bir enflasyon görülmektedir. Ülke sermaye girişine muhtaç hale gelmiştir. Kolay kredi ve devlet bütçesiyle desteklenen inşaat sektörü patlamasının yarattığı büyüme döneminin sonlandığı düşünülmektedir. 2018, 2019, 2020 yıllarında GSYİH sırasıyla %2,8, %0,9 ve %1,8 oranında, düşük bir büyüme sergilemiştir. Yüksek cari açık ve döviz borcu, hukuk dışı uygulamalar, faiz politikasına ilişkin yanlış hipotez çerçevesinde uygulanan faiz indirimi, TCMB rezervinin

eksiye düşmesi, ABD ile S-400 konusunda anlaşmazlık, ikili ticarete güven azalması, COVID-19 pandemisi, dış siyasette yaptırım söylemleri, yapısal reformlarda gecikme gibi nedenler krizin gün geçtikçe derinleşmesine, içeride ve dışarıda güven ortamının kötüleşmesine sebep olmaktadır.

Büyük çaplı ölümlere neden olan COVID-19 pandemisi, ülke ekonomilerini de kötü etkilemiştir. Karantina/kapatma gibi önlemler üretimi aksatmış, hem üretim hem de tedarik zincirinde büyük aksamalara neden olmuştur. Pek çok faaliyetin durması ya da müşteri kaybı nedeniyle, müesseseler iflas durumuna gelmiş, bu da işsizliği arttırmıştır. Zor durumdaki vatandaşlara mali yardım, üreticilere teşvik, sağlık harcamalarındaki artışlar, bütçe açıklarını arttırmış, parasal genişleme zaruri hale gelmiş, enflasyon yükselmiştir. Kurun satın alma gücü paritesi paralelinde artmasına izin verilmemiş, arka kapıdan döviz satışlarıyla kur düşük tutulmaya çalışılmıştır. Haziran 2022'de Merkez Bankası rezervleri eksi 55 milyar dolar düzeyine gerilemiştir.

Pandemi tüm dünya ülkelerini etkilemiş, ülkeler başta parasal genişlemeye gitmişlerdir. Ancak bunun neden olduğu enflasyonla mücadele 2022 yılında başlamış, enjekte edilen paralar geri çekilmeye başlanmış, faiz oranları yükseltilmiştir.

Haziran 2022 itibarıyla, ABD ve Avrupa'da enflasyon oranı %9'a yakın bir noktaya gelmiştir. ABD politika faiz oranını Haziran 2022 toplantısında 0,75 puan daha arttırarak 1,5-1,75 seviyesine yükseltmiş, bu da dünyada doların değer kazanmasına neden olmuştur. Dış kredi imkanlarının azalması, Türkiye'nin borç döndürmesini zorlaştırmıştır. İlâveten Derecelendirme Kuruluşları, Türkiye'nin kredi notunu düşürmüş, güven ortamı sarsılmıştır. Sonuç olarak Türkiye'nin risk primi aşırı yükselmiştir.

2021 Mayıs ayına kadar dolar kuru 7,30-8,30 TL civarında dalgalanmış, enflasyon %15-%17 dolaylarında seyretmiştir. Haziran ayında ekonomi biliminin kabul etmediği "faiz neden, enflasyon sonuç" hipotezi öne sürülmüş, Merkez Bankası, politika faizini Eylül, Ekim ve Kasım aylarında olmak üzere %19'dan %14'e düşürmüştür (halbuki 2021 yılı başında Para Piyasası Kurulu yılın ilk toplantısında politika faizini %15'ten %17'ye, 18 Mart'ta da %19'a yükseltmişti. O sıralarda enflasyon oranı sadece %15-16 düzeyinde seyrediyordu). Buna paralel olarak mevduat reel faizleri de eksiye düşmüştür. İnsanlar, tasarruflarının değerini korumak amacıyla TL'den döviz ve altına yönelmiş, dolarizasyon ivme kazanmıştır. Güven eksikliği yanında, TL enstrümanların çoğunluğunda reel getirinin

negatif bölgede devam etmesi, dolarizasyonla mücadeleyi imkansız kılmaktadır. Örneğin, Haziran 2022'de gözlenen %17 civarındaki mevduat faiz oranı, %73,5 enflasyon oranı karşısında, %56,5 bir negatif reel faiz demektir. Hazine bono ve tahvilleri üzerinde Haziran 2022 itibarıyla faiz oranı %22'nin üzerindedir. Kredi faizleri de yüksek düzeydedir. %14'e düşürülen politika faizinin, piyasa/kamu borçlanma faiz oranları üzerinde etkisi sınırlı olmuştur. Ancak %22-25 dolaylarındaki bir faiz oranının bile negatif reel faiz ifade ettiği unutulmamalıdır.

Aralık 2021'de ters dolarizasyon sağlamak amacıyla çıkarılan Kur Korumalı Mevduat (KKM), kura endeksli olduğu için kurdan doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle "örtülü dolarizasyon" şeklinde de düşünülebilir. Açık ve örtülü dolarizasyonun toplam mevduat içindeki payı Mayıs 2022 itibarıyla %72'ye yükselmiştir. TL'nin payı ise %28'e gerilemiştir. KKM uygulaması kur artışı olması durumunda Hazine'ye aşırı yük oluşturmaktadır. Daha sonra çıkarılan Gelire Endeksli Senet (GES)'lerin de, getiriye konulan üst sınır (%25,5; bu getiri de negatif reel getiri ifade etmektedir) nedeniyle TL'ye dönüşü sağlayamayacağı düşünülmektedir.

Aralık 2021'den itibaren enflasyonun artış hızı yükselmiş, kur ise müdahaleler sayesinde

2022 Mayıs ayına kadar 15 TL'nin altında kalmıştır. TÜİK, Mayıs 2021-Mayıs 2022 yıllık TÜFE enflasyon oranını %73,50 olarak açıklamıştır (2017'de enflasyon %11,9'du). Enflasyon Araştırma Grubu (ENAG) ise, enflasyonu %160,76 olarak hesaplamıştır. Enflasyonun artışında Türkiye'nin üretimden uzaklaşıp dışa bağımlı hale gelmesi, Rusya-Ukrayna savaşı ve savaşın neden olduğu petrol ve gıda ürünlerinde fiyat artışlarının da etkisi vardır. Savaş nedeniyle getirilen yaptırımlar da tedarik zincirini olumsuz etkilemiştir. Ancak Türkiye'de gerek enflasyon gerek kur artış oranı diğer ülkelere kıyasla çok daha yüksek seyretmektedir. (Amerika ve Avrupa'da enflasyon %9 civarında, Türkiye'de Mayıs 2022 yıllık enflasyon oranı %73,5; Ocak 2021-Ocak 2022 arasında Türkiye'de dolar %95 değer kazanmış, TL ise dolar karşısında %46 değer kaybetmiştir.) Bu farkın başlıca nedeni, Türkiye'de izlenen yanlış ekonomi politikalarıdır.

2021-2022 için birkaç rakam verelim:

GSYH 2021 (yıllık): Nominal 7,209 milyar TL; 807 milyar dolar.

2021 1. çeyrek - 2022 1. çeyrek GSYH artışı reel %11, dolar bazında %8,8.

İmalat Sanayi kapasite kullanım oranı 2020 Mayıs ayında %61,9'a kadar düşmüştür. 2021 Nisan ve Mayıs 2022'de oran sırasıyla, %78 ve %77'dir.

Türkiye'nin 2021 brüt dış borç stoku: 441 milyar dolar; GSYH'ye oranı %54,9.

- Özel sektör borç stoku 235 milyar dolar; GSYH'ye oranı %29,3 (163 milyar doları uzun, 71 milyar doları kısa vadeli.)
- Kamu sektörü borç stoku 180 milyar dolar; GSYH'ye oranı %22,4 (157,4 milyar doları uzun, 22,3 milyar doları kısa vadeli.)
- TCMB'ye ait borç stoku 26 milyar dolar; GSYH'ye oranı %3,2 (büyük ölçüde kısa vadeli.)

(Hazine garantili dış borç stoku 14,7 milyar dolar. Özel kesimin bu borcu ödeyememesi halinde, borç kamu borcuna dönüşmektedir.)

2012-2020 birinci çeyrek arası TCMB'nin dış borç stoku 8,4 milyar doların altında seyrederken 2020 ikinci çeyreğinde 19,6; 2021 dördüncü çeyreğinde ise 26 milyar dolara yükselmiştir.

Finansal kriz dönemlerinde borç çevirme imkanları zayıflar. Piyasalarda güven eksikliği, panik, belirsizlik hakimdir. Risk primi yüksek boyuttadır. Borcu borçla kapatmak zordur.

Geçmiş krizlerde borç çevirme oranı %70-80 civarında gerçekleşmiştir. 2022 Nisan sonu itibarıyla Türkiye'nin vadesine 1 yıl veya daha az kalmış dış borç stoku 182,4 milyar dolardır. Bunun %19,4'ü kamuya, %16,1'i Merkez Bankası'na, %64,5'i özel

sektöre aittir. Hazine, 2022 yılı Haziran ayında uluslararası sermaye piyasalarında tahvil ihracı yoluyla 11 milyar dolar finansman sağlamayı öngörmektedir.

Uluslararası tahvil faiz oranları %0,2 - %3,3 aralığında iken Türk Eurobond ihracı farklı vadeler için %8,4 - %10,6 civarında faizle ihraç edilmektedir. 827 puan olan CDS düzeyi, %35 temerrüte düşme olasılığını ifade etmektedir.

2021 yılında cari açık 14,9 milyar dolar, dış ticaret açığı 29,2 milyar dolar.

2022 Nisan ayında cari açık (yıllıklandırılmış) 25,7 milyar dolar; dış ticaret açığı 46 milyar dolardır.

Merkezi yönetim bütçesi 2021 yılı Nisan ayında 16,9 milyar açık vermiş, 2022 Nisan ayında açık 50,2 milyar TL'ye yükselmiştir.

2021 yılı Nisan ayında 1,7 milyar faiz dışı fazla verilmiş iken, 2022 Nisan ayında 31,3 milyar TL faiz dışı açık verilmiştir.

ISO'nun 500 büyük sanayi kuruluşu üzerinde yaptığı araştırmada, son yıllarda borç oranının giderek arttığı tespit edilmiştir. 2019 yılında 500 kuruluşun borçlarının özkaynağa oranı %217'ye ulaşmıştır. Bu tablo sanayide işletme sermayesinin eridiğini ve üretimin borçlanmayla sürdürülebildiğini ortaya koymaktadır.

Rakamlardan da anlaşıldığı gibi, Türkiye'nin çevrilmesi

gereken büyük bir borç stoku (1985-2019 döneminde dış borç stoku 3,4 kat artmıştır.), finansmanı gereken önemli bir cari açığı ve yüksek düzeyde seyreden bir bütçe açığı vardır. Ülkenin en önemli güvencesi olan Merkez Bankası rezervleri nete eksiye düşmüş, yönetim swap yoluyla kısa vadeli borç arayışına girmiştir. Talep edilen CDS'ler aşırı yüksektir. Bu da Türkiye'nin geri ödeme açısından aşırı risk taşıdığı anlamına gelir. İmalat sanayiinde üretimin borçlanmayla sürdürülmesi, borç olanaklarının kesilmesi halinde üretimde büyük düşüşler yaşanabileceğine işaret etmektedir. TL enstrümanlar üzerindeki getirinin negatif olması, ters-dolarizasyonun mümkün olmayacağını ifade etmektedir. Türkiye'de en kısa zamanda kalıcı tedbirler alınması gerekmektedir.

Sonuç

1994 ve 2000-2001 krizlerinin atlatılmasında; 1995 ve 2002 seçimleriyle sağlanan hükümet değişikliği, ayrıca 5 Nisan 1994 İstikrar Paketi ve 2001'de dalgalı kur eşliğinde uygulamaya konulan Yeni Ulusal Program önemli olmuştur. 2008-2009 Krizi boyunca izlenen etkin ve esnek likidite yönetimi başarılı sonuçlar vermiş, kriz, dünya konjonktüründeki düzelme sonucu sermaye girişlerinin başlamasıyla çözülmüştür. Gelişmiş ülkelerin faiz oranını düşük tutması sermayeyi yüksek getiri arayışına

yönlendirmiş, Türkiye de bundan faydalanmıştır. İçinde bulunduğumuz 2018-2022 Krizi'ne karşı halen hiçbir kalıcı önlem getirilmemiştir. İzlenen yanlış politikalar krizi daha da derinleştirmektedir.

Türkiye'de hiperenflasyona doğru hızlı bir gidiş söz konusudur. Yoksulluk, giderek artmaktadır. İsrar devam etmekte, yapısal sorunlara çözüm aramada gecikme yaşanmaktadır. Üretime gereken önem ve teşvik verilmemekte, imalat sanayiinde ise üretim borçla sürdürülebilmektedir. Bu şartlarda borçlanmada tıkanıklık yaşanması halinde, üretim ve tedarik zincirinde aksamalar kaçınılmaz olacaktır. Parasal ihtiyacı karşılamak için hayati öneme sahip fabrikalar/kuruluşlar yabancılara satılmış ve satılmaktadır. Göçmen sorunu büyüyerek devam etmektedir. İhracat yaptığımız ülkelerde derinleşen durgunluk, ihracatımızı ve cari işlemler açığımızı olumsuz yönde etkilemektedir.

Borcu çevirmede zorluk çekilmektedir. Talep edilen aşırı yüksek risk primleri, temerrüt (iflas) çağrısını yapmaktadır. 22 Haziran 2022 itibarıyla 827 puan olan CDS, Türkiye'nin 5 yıl vadeli borcunu iflasa karşı korumanın maliyetini göstermektedir. 100 dolarlık borç için Türkiye 8.27 dolar ek risk primi ödemektedir (bu düzeyde bir risk primi, 2008-2009 Krizi sırasında, Ekim 2008'de de görülmüştü). Bu

durumda Hazine'nin dolar cinsi borçlanma faizi %10'un üzerine çıkmaktadır.

Mevcut yönetimin krizle mücadele adı altında aldığı tüm önlemler sadece günü kurtarmak içindir.

Para-sermaye-döviz piyasalarının gelişmiş olması, para politikasının etkili olabilmesi için önemlidir. Kamu borçlanma gereğinin aşırı olması, kamu borç stokunun büyük olması ve çevrilmesinde yaşanan güçlükler ve/veya büyümenin dış finansmanla beslenmesi durumunda, monetizasyon gereği ortaya çıkabilir ve aktif para politikası uygulaması zorlaşır.

Ekonomide "üçlü açmaz" denilen hipoteze göre; Faiz, kur ve enflasyon üçlüsünden ancak birini sabit tutabilir ya da kontrol edebilirsiniz. Diğer ikisi dalgalanmaya bırakılmalıdır.

Türkiye'de Merkez Bankası bağımsız, sermaye hareketleri serbest, dalgalı kur rejimi yürürlükte, faizler serbest piyasada belirleniyorken, TCMB'nin Enflasyon Hedeflemesini uygulaması mümkündür. Günümüzde yaşanan kriz ortamında; sermaye hareketi yine serbest, ancak kurun, arka kapıdan müdahalelerle yükselmesine izin verilmiyor. Pandemi ve seçim nedeniyle artan kamu harcamaları, ayrıca KKM'lerin de getirdiği ek yük nedeniyle büyüyen bütçe açıklarının finansmanı parasal

genişlemeye neden olmakta. Merkez Bankası faiz aracını da gerektiği gibi kullanamayıp, "faiz sebep, enflasyon sonuç" şeklinde geçersiz bir hipotez doğrultusunda indirim gitmiş durumda. Ayrıca hükümet, kamu bankaları üzerinden faiz üzerine baskı kurmakta. Gelire Endeksli Senetler'in getirisi üzerinde bile %25,5 gibi bir üst sınır var. Kısacası hem kur hem faiz örtük olarak yönlendirilmekte. Bu durumda Merkez Bankası'nın araç bağımsızlığından söz etmek mümkün değil. Merkez Bankası'nın bağımsızlığı da bu dönemde askıya alınmış durumdadır.

24 Haziran 2022'de alınan BDDK kararı ile, döviz varlığı 15 milyon liranın üstünde olan şirketlerin TL kredisi kullanmaları yasaklanmıştır. Bu şirketlerin YP nakdi varlıklarının, aktif toplamından veya son 1 yıllık net satış hasılatından büyük olanının yüzde 10'unu aşması durumunda, söz konusu şirketlere nakdi ticari kredi kullanılmaması söz konusu. Karar, ülkeyi serbest kambiyo rejiminden uzaklaştırıcı nitelikte. Bir çeşit sermaye kontrolü anlamına da gelir. Ocak 2022'de de ihracatçılara, zorunlu döviz devir uygulaması başlatılmıştı (1996 yılında da uygulanan bir araç). Bu tür kararlar, ihracatı ve güven ortamını olumsuz etkilemektedir.

Uygulandığı söylenen Açık Enflasyon Hedefleme Rejimi'nin en önemli önkoşulları yerine

getirilmemektedir. Hatırlamak gerekirse;

Enflasyon hedeflemesinin başarılı olabilmesi için gereken önkoşullar;

- Merkez Bankası'nın bağımsızlığı (para politikası araçlarını uygulamada bağımsızlık)
- Kamu maliyesi baskısının azaltılmış olması,
- Döviz kuru ile enflasyon arasındaki ilişkinin zayıf olması,
- Mali sistemin sağlam bir yapıya sahip olması.
- İstikrar gösteren bir *enflasyon denklemi*.
- Esnek kur, esnek faiz politikası (Merkez Bankası'nın kur ve faiz oranına müdahalesi, istisnai durumlar haricinde, öngörülmemektedir).
- Düşük enflasyon.
- Para ikamesinin aşırı boyutlarda olmaması.

şeklinde sıralanabilir.

Kriz gün geçtikçe ağırlaşmaktadır. Yeni bir programa ihtiyaç duyulmaktadır. Hak, hukuk, adalet, özgürlük, demokrasi, şeffaflık, hesap verilebilirlik, denetim kavramları getirilecek programın ilk satırında yer almalıdır. Güven ortamı ancak bunların varlığıyla tesis edilebilir. Yönetim; hareketleri, icraatları ile insanlara örnek olmalı, halkı, kendi çıkarları doğrultusunda değil, halk için çalıştığına ikna etmelidir. Ülke mali zorluklar içindeyken her türlü israftan kaçınıp, sadece ülkenin refahı için elzem projelere kaynak ayrılmalıdır.

Merkez Bankası bağımsızlığına yeniden kavuşturulmalıdır. Ekonomi biliminin gerektirdiği önlemler doğru biçimde, bu konuda bilgi, deneyimi olan kişiler tarafından saptanıp, uygulamaya konulmalıdır. Enflasyon Hedeflemesi Rejimi'nin uygulanabilmesi için gerekli koşullar sağlanmalıdır. Enflasyon Hedeflemesi doğrultusunda sıkı para politikası izlenmelidir.

Hazine'nin, Merkez Bankası'nı kasası gibi kullanmasına izin verilmemelidir. Sıkı maliye politikası da, yine işin erbabı kişiler tarafından, para politikasıyla uyum içinde, sunulan programı desteklemelidir. Hayati önemi haiz mal/hizmetlerde ithalata bağımlılık azaltılmalı, ülke kendi imkânlarıyla gıda, yem, gübre, enerji, telekomünikasyon, yangın söndürme uçakları, gibi konularda üretime öncelik vermelidir. Ülkemizde enerji konusunda güneş enerjisi, rüzgar enerjisi büyük imkân vadetmektedir. Devlet Planlama Teşkilatı yeniden aktif hale getirilmeli, kurum, sektörler arasında uyum, sağlıklı büyüme, eğitim konularında çözüm önerileri üretmelidir. Bilim odaklı eğitim, laiklik ilkelerine sadakat, halkını ayıştırmayan bir yönetim, ülkenin krizden çıkıp yeniden ayağa kalkmasında çok önemli rol oynayacaktır.

Borçlanma kanallarının tıkanması halinde, IMF'nin kapısını yeniden çalmamız gerekebilecektir.

ISO: Kaliteli finansmana erişiminde problem var

İSTANBUL Sanayi

Odası (ISO) Yönetim

Kurulu Başkanı **Erdal**

Bahçivan, **sanayi** sek-

törünün finansmana

erişimi konusunda ya-

şadığı sorunlara ilişkin

yazılı bir açıklama yap-

tı. Bahçivan, "Son uy-

gularanan ekonomi politikalarıyla ekonomimi-

zin, üretimimizin ve cari açığa dönük en güç-

lü destek ve can suyu olan ihracatçı **sanayici-**

lerimizin en önemli finansal destek kalemi olan

Türk Eximbank kredi kaynaklarında son dö-

nemlerde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Türk

Eximbank'ın bütün iyi niyetine rağmen ken-

di dışında kaynaklanan bu sorunlar, banka yö-

netimine de sıkıntı yaşatmaktadır." dedi.

KARARLAR KANGREN ETTİ

"Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlar-
dan kaynaklanan son BDDK uygulamaları ile
de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ih-
racatçı **sanayicilerimizin** kaliteli finansmana eri-
şimi noktasında çok ciddi problemler oluş-
turmaya başladığını müşahede ediyor ve izli-
yoruz." ifadelerini kullanan Bahçivan, "Özel-
likle bayram öncesi gibi hassas bir dönemde
bu konu, üretim ve ihracat dünyamızı hak et-
mediği bir finans darboğazıyla karşı karşıya bı-
rakıyor. İhracat ve **sanayi** sektörümüzün bu tür
tatsız sürprizleri hiç hak etmediklerine inanı-
yoruz. Bu konuya bırakın önümüzdeki günleri,
en kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği tak-
dirde yakın gelecekteki ihracat rakamlarında
da üretim rakamlarında da ekonomimizi
olumsuz etkileyecek birtakım gelişmelerin
arifesinde olduğumuzu üzümlere gözlemliyo-
ruz." diye konuştu.

İSO: 'Üretici ve ihracatçı finans dar boğazıyla karşı karşıya'

İstanbul Sanayi Odası (İSO), sanayicilerin finansmana erişiminde yaşanan sıkıntılara yönelik açıklamalarda bulundu.

İSO Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, "Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlardan kaynaklanan son BDDK uygulamaları ile iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı **sanayicilerimizin** kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını izliyoruz. Bu konu, üretim ve ihracat dünyamızı hak etmediği bir finans dar boğazıyla karşı karşıya bırakıyor. En kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde, yakın gelecekteki ihracat rakamlarında da üretim rakamlarında da ekonomimizi olumsuz etkileyecek birtakım gelişmelerin arifesinde olduğumuzu üzülererek gözlemliyoruz" dedi.

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Başkanı **Erdal Bahçivan**, **sanayi** sektörünün finansmana erişimi konusunda sıkıntılar yaşadığını açıkladı.

Bahçivan, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) son uygulamalarının ihracatçıların kaliteli finansmana erişimi noktasında problemler oluşturmaya başladığını bildirdi.

Erdal Bahçivan, "Son uygulanan ekonomi poli-

tikalıyla ekonomimizin, üretimimizin ve cari açığa dönük en güçlü destek ve can suyu olan ihracatçı **sanayicilerimizin** en önemli finansal destek kalemi olan Türk Eximbank kredi kaynaklarında son dönemlerde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Türk Eximbank'ın bütün iyi niyetine rağmen kendi dışındaki kaynaklanan bu sorunlar, banka yönetimine de sıkıntı yaşatmaktadır" dedi.

'EKONOMİYİ OLUMSUZ ETKİLEYEBİLİR'

Firmaların finansal dar boğaza sürüklendiğini kaydeden Bahçivan, "Öncelikli olarak Merkez Bankası kaynaklı farklı sorunlardan kaynaklanan

son BDDK uygulamaları ile de iyice kangren haline gelen gelişmelerin, ihracatçı **sanayicilerimizin** kaliteli finansmana erişimi noktasında çok ciddi problemler oluşturmaya başladığını müşahade ediyor ve izliyoruz. Özellikle bayram öncesi gibi hassas bir dönemde bu konu, üretim ve ihracat dünyamızı hak etmediği bir finans dar boğazıyla karşı karşıya bırakıyor. İhracat ve **sanayi** sektörümüzün bu tür tatsız sürprizleri hiç hak

etmediklerine inanıyoruz" ifadelerini kullandı. Bu konunun ekonomik yansımalarının olabileceği uyarısında bulunan Bahçivan, "Bırakın önümüzdeki günleri, en kısa sürede kalıcı bir çözüm getirilmediği takdirde yakın gelecekteki ihracat rakamlarında da üretim rakamlarında da ekonomimizi olumsuz etkileyecek birtakım gelişmelerin arifesinde olduğumuzu üzülererek gözlemliyoruz" diye konuştu. Habertürk